

УДК 347.91:004.032

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.38>

ЕЛЕКТРОННИЙ СУД, ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОГО ПРАВОСУДДЯ: ДОСВІД, ТРУДНОЩІ, ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сімакова С.І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-8088-3258

Клочко В.М.,

кандидат юридичних наук,
ст. викладач кафедри публічно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0002-8088-5588

Сімакова С.І., Клочко В.М. Електронний суд, як інструмент сучасного правосуддя: досвід, труднощі, та перспективи розвитку.

У статті досліджується функціонування системи «Електронний суд», як одного з ключових елементів цифровізації судочинства в Україні та важливої складової Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Проаналізовано основні напрями впровадження електронних технологій у діяльність судових органів, а також їх значення для забезпечення ефективності, доступності та оперативності здійснення правосуддя. Розглянуто можливості дистанційного подання процесуальних документів у різних видах судочинства, зокрема у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному, що значно спрощує комунікацію між судом та учасниками процесу. Встановлено, що використання електронного кабінету надає учасникам судового процесу можливість подавати позовні заяви, апеляційні та касаційні скарги, клопотання та інші процесуальні документи, а також додавати електронні копії доказів і матеріалів справи. З'ясовано, що документи в електронний кабінет підсистеми «Електронний суд» можуть надсилати кілька категорій осіб залежно від того, хто є учасником справи або має відповідний доступ до системи. Доведено, що застосування кваліфікованого електронного підпису забезпечує юридичну силу електронних документів, гарантує їх автентичність та прирівнює до паперових носіїв інформації. Окрему увагу приділено можливості дистанційного ознайомлення з матеріалами справи, отримання судових рішень в електронній формі та участі у судових засіданнях у режимі відеоконференції. Встановлено, що підсистема «Електронний суд» та електронний кабінет сприяють оптимізації процесу документообігу, спрощують взаємодію між судами та учасниками судового процесу і підвищують рівень прозорості судової діяльності. Водночас зазначено, що у роботі системи інколи виникають технічні збої, спостерігається повільна робота платформи та виникають труднощі з використанням електронного підпису. Попри переваги цифровізації судочинства, система потребує подальшого технічного вдосконалення, підвищення стабільності функціонування та розширення можливостей для користувачів.

Ключові слова: суд, правосуддя, електронний суд, електронний документообіг, електронний підпис, відеофіксація.

Simakova S.I., Klochko V.M. Electronic court as a tool of modern justice: experience, difficulties, and development prospects.

The article examines the functioning of the «Electronic Court» system as one of the key elements of the digitalization of the judiciary in Ukraine and an important component of the Unified Judicial Information and Telecommunication System. The main directions of implementing electronic technologies in the activities of judicial bodies are analyzed, as well as their significance for ensuring the efficiency, accessibility, and promptness of the administration of justice. The possibilities of remote submission of procedural documents in various types of judicial proceedings are considered, in particular in civil, commercial, administrative, and criminal proceedings, which significantly simplifies communication between the court and participants in the process. It has been established that the use of the electronic cabinet allows participants in court proceedings to submit statements of claim, appeals and cassation complaints, motions, and other procedural documents, as well as to attach electronic copies of evidence and case materials. It was found that documents can be sent to the electronic cabinet of the «Electronic

Court» subsystem by several categories of persons depending on who is a participant in the case or has appropriate access to the system. It is proved that the use of a qualified electronic signature ensures the legal validity of electronic documents, guarantees their authenticity, and equates them to paper carriers of information. Particular attention is paid to the possibility of remote familiarization with case materials, receiving court decisions in electronic form, and participating in court hearings via videoconference. It has been established that the «Electronic Court» subsystem and the electronic cabinet contribute to the optimization of document circulation, simplify interaction between courts and participants in court proceedings, and increase the level of transparency of judicial activities. At the same time, it is noted that technical failures sometimes occur in the system, the platform may operate slowly, and difficulties with the use of electronic signatures may arise. Despite the advantages of the digitalization of the judiciary, the system requires further technical improvement, increased stability of operation, and expansion of user capabilities.

Key words: court, justice, electronic court, electronic document management / e-document flow, electronic signature, video recording / video logging.

Постановка проблеми. Впровадження підсистеми «Електронний суд» дозволяє значно скоротити час розгляду справ, зменшити адміністративне навантаження на суддів та працівників апарату суду, а також забезпечити зручність для громадян, які можуть брати участь у процесі без необхідності особисто відвідувати судові установи. Однією з ключових переваг є можливість отримувати підтвердження надходження документів у реальному часі та відстежувати статус поданих матеріалів через особистий кабінет. Але при цьому існує ряд проблем, які перешкоджають успішній роботі «Електронного суду», зокрема це складний і незручний інтерфейс, технічні збої та відсутність своєчасних повідомлень про надходження документів. Також виникають труднощі під час відеоконференцій через нестабільний зв'язок, недостатню інтеграцію електронного документообігу з роботою судів та обмежену зручність для користувачів у доступі до матеріалів справ у реальному часі. Під час нашого дослідження нами будуть запропоновані шляхи їх вирішення.

Метою статті є дослідження питань, що стосуються роботи «Електронного суду» від моменту запровадження до сьогодення, а також з'ясування проблемних питань, та запропонування шляхів їх вирішення які на разі існують в українському судочинстві із запровадженням електронного документообігу.

Стан опрацювання проблематики. Обранена нами тема є досить актуальною, тому її раніше досліджували українські науковці, такі, як: Арсірій Р., Куценко В.Д., Марченко В.Б., праці яких відображені в нашому дослідженні. Крім цього ми опирались на чинне законодавство та використовували міжнародні джерела.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство змінюється під дією нових викликів, які постають перед громадянами в умовах виконання вимог Європейського союзу (далі – ЄС) для вступу України до ЄС. В нинішніх умовах можемо спостерігати прогрес у сфері диджиталізації, яка стрімко розвивається в тому числі в галузі судочинства.

Ще у грудні 2018 року в газеті «Голос України», та на офіційному вебпорталі «Судова влада України» Державна судова адміністрація України оголосила про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі-ЄСІТС), яка на разі успішно функціонує в українських судах.

Так, в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» йдеться про те, що у Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів та Державній судовій адміністрації функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. [1].

Дослідження еволюції електронного правосуддя в Україні демонструє, що при розробленні національної концепції значною мірою враховувався досвід Естонії, який слугував своєрідним зразком для наслідування. Українська модель створювалася як інтегрований цифровий механізм, покликаний забезпечити повний цикл функціонування судової системи в електронному середовищі.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система України структурована за модульним принципом і складається з декількох самостійних підсистем, окремі з яких уже запущені та використовуються на практиці. Однією з ключових складових є підсистема «Електронний суд», що розпочала апробацію 1 січня 2019 року в тестовому форматі, а з 5 жовтня 2021 року перейшла до повноцінного функціонування в робочому режимі.

17 серпня 2021 року Вища рада правосуддя ухвалила Положення, яким було визначено порядок функціонування окремих складових Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [2]. На цьому етапі регулювання поширювалося лише на три ключові підсистеми, а саме: «Електронний кабінет», «Електронний суд» та систему відеоконференції зв'язку. Документ установив правила їх використання в судах та інших органах системи правосуддя. Згідно з положеннями цьо-

го акта, підсистема «Електронний суд» розглядається як складова ЄСІТС, що надає користувачам можливість, у випадках, передбачених законодавством і з урахуванням технічних можливостей системи, формувати та надсилати до судів і відповідних органів процесуальні й інші документи в електронному форматі. Окрім цього, вона забезпечує отримання інформації щодо стану розгляду поданих матеріалів та результатів їх опрацювання. Водночас аналіз зазначеного Положення свідчить про те, що функціональні можливості електронного суду визначені доволі обмежено та містять низку застережень. Незважаючи на це, основне призначення підсистеми залишається незмінним і полягає в організації електронного документообігу та інформуванні учасників процесу. Поряд із технічною реалізацією електронного суду триває й науково-правове осмислення цього явища. Зокрема, висловлюється критика щодо нормативного закріплення відповідної підсистеми. Деякі судді звертають увагу на те, що існування програмного продукту «Електронний суд» у межах ЄСІТС прямо не передбачене законами України [3], що на їхню думку, негативно впливає на ефективність його впровадження. На сьогодні цей аргумент залишається актуальним і не викликає суттєвих заперечень.

Водночас беручи до уваги багатомірний характер Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, що охоплює технологічні рішення, нормативне забезпечення та поступову трансформацію судової практики, можна поставити під сумнів ефективність її виключно законодавчого закріплення як інструменту прискорення впровадження. Сам по собі факт фіксації системи в законі не гарантує динамічного розвитку чи оперативного запуску всіх її складових.

Зважаючи на особливості функціонування ЄСІТС та різноманітність її модульної структури, більш раціональним підходом виглядає регулювання на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Такий формат дозволяє швидше адаптувати правові положення до технічних оновлень, змін у програмному забезпеченні й організаційних процесах, забезпечуючи необхідну гнучкість, якої зазвичай бракує законодавчим актам.

У наукових колах існують підходи, відповідно до яких електронний суд розглядається як окремий процесуальний інститут. Зокрема, окремі дослідники, характеризуючи електронний суд як сукупність спеціально розроблених електронних інструментів і програмних рішень, що пройшли перевірку та сертифікацію, зазначають, що такі технології не обмежуються лише допоміжною роллю для суддів та працівників судового апарату. На їхню думку, ці засоби поступово набувають відносної самостійності та можуть використовуватися безпосередньо для здійснення правосуддя. У такому розумінні електронний суд визнається не лише інструментом організаційно-адміністративної діяльності судової влади, а й складовою юридичного процесу [4].

Дуже влучно з даного приводу вказує науковець Марченко В.Б. Він зазначає, що визначаючи правову природу електронного суду, слід враховувати, що це перш за все, технологічна форма окремих елементів судочинства, але не окремий правовий інститут. Електронна форма сама по собі не створює ніяких нових елементів процесу судочинства і відповідно, ніяких нових, окремих і самостійних інститутів процесуальних чи якихось інших галузей права» [5, с. 549-551].

Виходячи з такої позиції, можна дійти висновку, що технічні елементи, зокрема сервери з відповідним програмним забезпеченням, які починають розглядатися як складові юридичного процесу поряд із процесуальними стадіями, провадженнями та процесуальними діями, мали б бути безпосередньо закріплені в законодавстві, зокрема в процесуальних кодексах. Однак такий підхід видається явно надмірним і необґрунтованим.

Так, наприклад, Європейська комісія Ради Європи з питань ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) у своєму Плані дій на 2022–2025 роки не використовує термін «електронний суд». Натомість у документі акцент робиться на процесі цифрової трансформації системи правосуддя, який позначається поняттям «цифровізація правосуддя» (digitalisation of justice) [6].

Водночас Комісія підкреслює, що впровадження цифрових технологій у сфері правосуддя сприяє підвищенню його ефективності, однак за жодних умов не має на меті витіснення або заміну судді. Ключова роль у здійсненні правосуддя повинна й надалі належати людині-судді. У своїх документах СЕРЕЈ зосереджується на впровадженні систем електронного подання процесуальних документів до суду (electronic court filing, e-filing), не розглядаючи при цьому концепцію електронного суду як окремого самостійного явища [7].

Відповідно до наказу Державної судової адміністрації України від 10 листопада 2023 року, яким були внесені зміни до наказу від 22 вересня 2022 року № 333 «Про визначення адміністраторів», з 1 січня 2024 року державне підприємство «Інформаційні судові системи» офіційно визначено відповідальним за адміністрування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, а також інших інформаційних систем і сервісів, що використовуються в діяльності судової влади [8].

На цьому етапі наукового аналізу постає потреба детально окреслити функціональні можливості Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Передусім вона впроваджує повноцін-

ний формат електронного діловодства, що охоплює реєстрацію, фіксацію, облік і переміщення документів як у межах окремих установ, так і під час міжвідомчої взаємодії. Процесуальні документи та супровідні відомості акумулюються в централізованому інформаційному середовищі з належним рівнем кіберзахисту, де підлягають автоматизованому аналізу та статистичному опрацюванню. Додатково передбачено створення та ведення електронного архіву судових проваджень, що забезпечує систематизоване збереження матеріалів. Система також підтримує цифровий документообіг між судами, іншими органами системи правосуддя та учасниками процесу, дозволяючи здійснювати обмін процесуальними матеріалами в електронній формі. Окремим напрямом її функціонування є організація судових засідань із використанням відеоконференцзв'язку. Завдяки впровадженню автоматизованих механізмів ЄСІТС оптимізує діяльність судів та суміжних органів, формує електронні суддівські досьє й забезпечує віддалений доступ користувачів до інформаційних ресурсів відповідно до наданих їм повноважень. Крім того, система використовується для автоматичного визначення судді або судді-доповідача у справі, добору присяжних, розподілу справ у Вищій раді правосуддя та Вищій кваліфікаційній комісії суддів. Вона також забезпечує аудіо-та відеофіксацію засідань з можливістю трансляції в Інтернеті, ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, роботу офіційного веб-порталу судової влади та єдиного контакт-центру для опрацювання звернень. Також система може взаємодіяти з іншими державними інформаційними ресурсами, зокрема органів правопорядку та Міністерства юстиції. Учасники справи мають можливість заздалегідь перевірити технічний зв'язок для участі в судовому засіданні дистанційно. Також можуть реалізовуватися інші функції, передбачені відповідним Положенням. Реєстрація користувачів у системі є безкоштовною та здійснюється не пізніше наступного робочого дня після подання заяви. Усі електронні документи та дії в системі виконуються з використанням електронного цифрового підпису, який має юридичну силу власноручного підпису. Розгляд справ здійснюється переважно на основі електронних матеріалів, якщо обидві сторони подали їх в електронній формі. Документи, подані на папері, оперативно оцифровуються та долучаються до електронної справи, а оригінали зберігаються як додатки. За потреби суд або інший орган може витребувати паперові документи для огляду. Варто зауважити, що будь-яке незаконне втручання в роботу системи або в автоматизований розподіл справ тягне за собою відповідальність, визначену законом. Сама система підлягає обов'язковому захисту із застосуванням сертифікованих засобів інформаційної безпеки. Положення про її функціонування затверджується Вищою радою правосуддя за поданням Державної судової адміністрації після консультацій із Радою суддів України. Документи, що подаються через підсистему «Електронний суд», повинні відповідати встановленим процесуальним і технічним вимогам. Вони оформлюються у форматі PDF та обов'язково засвідчуються кваліфікованим або удосконаленим електронним підписом користувача, що гарантує їхню юридичну силу та автентичність. Зміст поданих матеріалів має відповідати нормам процесуального законодавства щодо форми, структури та переліку додатків. У документах необхідно чітко зазначати реквізити справи, зокрема її номер (якщо провадження вже відкрито), найменування суду та відомості про сторони процесу. Електронна заява повинна містити текст основного документа, а також відскановані копії всіх додатків, при цьому електронні копії доказів подаються у цифровому вигляді та також підписуються електронним підписом. Для коректної роботи системи рекомендовано використовувати сучасний веббраузер і стабільне інтернет-з'єднання зі швидкістю не менше 1 Мбіт/с. Після надсилання матеріалів система автоматично формує електронну квитанцію, яка підтверджує їх отримання судом, що забезпечує належну фіксацію факту подання документів.

Справи в підсистемі «Електронний суд» (ЄСІТС) розглядаються за умови, що учасники мають зареєстрований електронний кабінет, що стало обов'язковим для адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, державних органів та юридичних осіб з 18 жовтня 2023 року.

Документи подаються онлайн із використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП), а судові повістки та рішення надсилаються безпосередньо до електронного кабінету й вважаються врученням у день доставки або наступного робочого дня. З 18 жовтня 2023 року зазначені категорії учасників процесу зобов'язані мати електронний кабінет, усі документи суду, включно з повістками та рішеннями, надсилаються виключно в електронному вигляді, а документи, надіслані до 17:00, вважаються отриманими в день відправлення, після 17:00 – на наступний робочий день. Усі подані через систему документи мають бути підписані ЕЦП користувача. Учасники процесу можуть переглядати матеріали справи, подавати заяви та клопотання, а також отримувати процесуальні документи в режимі реального часу. Судові рішення стають доступними у Єдиному державному реєстрі судових рішень протягом трьох робочих днів після їх реєстрації. Підсистема «Електронний суд» створена для забезпечення швидкого обміну процесуальними документами та спрощення доступу громадян до правосуддя.

Підсистема «Електронний суд» та електронний кабінет, що є частиною Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, створені для спрощення взаємодії між судами та учасниками судового процесу. Вони дозволяють подавати процесуальні документи, отримувати судові повідомлення та відстежувати хід справи онлайн. Однак на практиці робота цих сервісів супроводжується певними труднощами. Найпоширенішими проблемами є технічні збої системи, повільна робота сайту та складнощі з авторизацією або використанням кваліфікованого електронного підпису. Також користувачі стикаються з обмеженнями щодо розміру та формату файлів під час подання документів. Іноді виникають затримки з доставкою судових повідомлень до електронного кабінету, що може створювати ризик пропуску процесуальних строків. Крім того, не завжди забезпечена повна синхронізація між електронною системою та внутрішніми процесами судів, через що окремі документи можуть додатково вимагатися у паперовій формі. Таким чином, попри значні переваги цифровізації судової системи, електронний суд в Україні ще потребує подальшого технічного вдосконалення та підвищення стабільності роботи.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, слід зазначити, що запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи є етапом трансформації судочинства, який передбачає поступову відмову від паперового діловодства та перехід до електронного формату із застосуванням цифрових технологій. Водночас практичний досвід користування відповідними сервісами свідчить про необхідність їх подальшого вдосконалення. Користувачі часто відзначають складність і недостатню інтуїтивність інтерфейсу, наявність технічних збоїв, а також відсутність чітких підтверджень щодо успішного надсилання процесуальних документів. Проблемні ситуації виникають і під час проведення судових засідань у форматі відеоконференцій, що зумовлено технічними несправностями. Окрім цього, потребує доопрацювання повноцінна інтеграція електронного документообігу безпосередньо в організацію роботи судів. Стратегічним завданням подальшої цифровізації правосуддя є максимальне спрощення доступу громадян до судових інституцій та підвищення комфорту отримання судових послуг. У перспективі це має забезпечити функціонування повноцінного «онлайн-суду», яким можна буде користуватися навіть із мобільного пристрою. Реалізація такого підходу можлива через впровадження сучасних інноваційних механізмів здійснення правосуддя з активним використанням інформаційних технологій.

З метою усунення окреслених недоліків у функціонуванні підсистем «Електронний суд» та «Електронний кабінет» пропонуються конкретні шляхи їх удосконалення. Передусім доцільно провести комплексний UX/UI-аудит для виявлення проблемних елементів інтерфейсу. Після цього варто розробити більш зрозумілу систему навігації та покрокові інструкції для користувачів, а також забезпечити повну мобільну адаптацію для роботи з планшетами і смартфонами.

Не менш важливим є підвищення технічної надійності сервісів шляхом запровадження системи моніторингу їх функціонування в режимі реального часу з метою оперативного виявлення збоїв, а також створення резервного каналу для проведення відеоконференцій, щоб уникнути переривання судових засідань. Доцільним є впровадження механізму миттєвих сповіщень про отримання та обробку документів із можливістю відстеження їх статусу через особистий кабінет користувача.

Важливим напрямом розвитку є повна інтеграція електронного документообігу, що передбачає розширення взаємодії з внутрішніми інформаційними системами судів для автоматичного долучення електронних матеріалів до відповідних справ, а також синхронізацію різних підсистем ЄСІТС з іншими державними інформаційними ресурсами.

Окрему увагу слід приділити підтримці та розвитку формату «онлайн-суду», зокрема шляхом створення мобільного застосунку з доступом до всіх функціональних можливостей «Електронного суду», використовуючи сучасні IT-рішення для спрощення подання документів і дистанційної участі в судових засіданнях. Розроблення навчальних матеріалів та проведення вебінарів для громадян і правників щодо користування системою також сприятиме оперативному надходженню та обробці документів, що, своєю чергою, забезпечить ухвалення законних і обґрунтованих судових рішень у найкоротші строки.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише підвищенню результативності функціонування системи, а й забезпечить більш простий і зручний доступ громадян до правосуддя, наближаючи практичну реалізацію концепції повноцінного «онлайн-суду».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від

- 17.08.2021 № 1845/0/15-21. Офіційний вебпортал ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21>.
3. Арсірій Р. Електронний суд: рівняння з багатьма невідомими. Рада адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/news/elektronniy-sud-rivnyannya-z-bagatma-nevidomimi>.
 4. Куценко В.Д. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення електронного суду в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 6, том 2, 2017. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_2/3.pdf.
 5. Марченко В.Б. щодо правового визначення «Електронного суду». Юридичний науковий електронний журнал, №9. 2022. С. с. 549-551. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/134>. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/134.pdf.
 6. 2022 – 2025 CEPEJ Action plan: «Digitalisation for a better justice». European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-12-en-cepej-action-plan-2022-2025-digitalisation-justice/1680a4cf2c>.
 7. Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-15-en-e-filing-guidelines-digitalisation-courts/1680a4cf87>.
 8. Наказ Державної судової адміністрації України «Про внесення змін до наказу ДСА України від 22.09.2022 № 333» від 10.11.2023 № 523. URL: https://wiki.court.gov.ua/images/f/fb/DSAU_Nakaz_523_23_vid_10.11.2023.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 2.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026

© Сімакова С.І., Клочко В.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0